

лягають у гарантованому забезпеченні виробництва радіоекологічно безпечної сільськогосподарської продукції і спрямовуються на зменшення індивідуальної і колективної доз опромінення населення.

Найраціональнішим напрямом можливої господарської діяльності у

віддалений період розвитку радіологічної ситуації є виробництво сільськогосподарської сировини для поглибленої переробки і насінництво сільськогосподарських культур, зокрема, багаторічних злакових трав.

Література

1. IAEA International Atomic Energy Agency. Environmental consequences of the Chernobyl accident and their remediation: twenty years of experience. Report of the UN Chernobyl Forum Expert Group "Environment" (EGE). Vienna, IAEA 2006; 166 pp.
2. Радіологічний стан територій, віднесених до зон радіоактивного забруднення, за ред. В.І.Холоші, Вета, Київ, 2008, 54с.
3. Кашпаров В.А., Лазарев Н.М, Полищук С.В. Проблемы сельскохозяйственной радиологии в Украине на современном этапе //Агроекологічний журнал. – 2005. -№3, С.31-41.
4. Методичний посібник з організації проведення науково-дослідних робіт в галузі сільськогосподарської радіології. – Київ, 1992. – 136 с.

УДК 504:620.9:656:002

ОБЛІК ПРОГРАМНИХ СКЛАДОВИХ ЕКОЛОГІЧНИХ, ЕНЕРГО- ТА РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЙ

Покшевніцька Т.В.

Національний транспортний університет,
вул. Суворова 1, 01010, м. Київ, Україна.
officenttn@gmail.com

Висвітлено питання щодо екологічних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій для розвитку дорожньо-транспортного комплексу України, досліджено етап бухгалтерського обліку комп'ютерних програм у бюджетних установах як складових технологій. *Ключові слова:* трансфер технологій, складові екологічних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, комп'ютерні програми, нематеріальні активи, бухгалтерський облік.

Учет программных составляющих экологических, энерго- и ресурсосберегающих технологий в системе коммерциализации технологий. Покшевніцкая Т.В. Освещены вопросы экологических, энерго- и ресурсосберегающих технологий для развития дорожно-транспортного комплекса Украины, исследовано состояние бухгалтерского учета компьютерных программ в бюджетных учреждениях, как составляющих технологий. *Ключевые слова:* трансфер технологий, составляющие экологических, энерго- и ресурсосберегающих технологий, компьютерные программы, нематериальные активы, бухгалтерский учет.

Accounting software components environmental, energy- and resources saving technologies in the system of technology commercialization. Pokshevnitskaya T. In the article highlights the issues of environmental, energy- and resources saving technologies for the development of road and transport complex of Ukraine, the study of accounting computer software in budgetary institutions, as part of the technology. *Keywords:* technology transfer, components environmental, energy- and resources saving technologies, software, accounting.

Вступ

Динаміка розвитку дорожньо-транспортного комплексу України неможлива без застосування енерго- та ресурсозберігаючих технологій, які дають суттєвий екологічний ефект. Виникає необхідність створення системи для збору інформації про завершені науково-дослідної роботи та технології, що спрямовані на вирішення енерго- та ресурсозберігаючих проблем для автотранспортної галузі України.

Створена система сприятиме трансферу нових технологій та подальшому зміцненню позицій в галузі досліджень, розробки та розгортання перспективних екологічних та енергетичних рішень для транспортного сектора. Виникає необхідність активної співпраці з вітчизняними та міжнародними дослідними організаціями для обміну технологічною інформацією та досвідом. Екологічний моніторинг як складова інформаційної системи ґрунтується на одержанні первинної інфо-

рмації, що характеризує стан і динаміку об'єктів управління та навколишнього середовища, у якому функціонує система. Одним із головних показників ефективності управління є своєчасна та адекватна реакція суб'єкта управління на зміни в навколишньому середовищі. Це можливо лише за наявності достатньо ефективної системи оперативного спостереження й отримання необхідної первинної інформації для прийняття управлінських рішень. Під моніторингом розуміють спостереження за станом об'єкта управління, відображення динаміки змін, що відбуваються в ньому, та прогноз розвитку ситуації. З позиції екології моніторинг відіграє роль своєрідного зворотного зв'язку в регуляції екологічної ситуації. Інструментарієм здійснення всього комплексу моніторингових заходів, необхідних під час прийняття управлінських рішень, і виступає інформаційна моніторингова система. У визначенні "інформаційна" відображається не лише спостереження і збирання первинної інформації, але й її попередня обробка і накопичення у відповідній базі даних для подальшого використання [10]. Новітні технології потребують використання комп'ютерних програм, що дає змогу значно підвищити якість та оперативність обробки одержаних даних, інформації, графіків, знімків тощо. Відповідно до Закону України Про державне регулювання у сфері трансферу технологій чітко визначено поняття складової технології як її з окремими елементами у вигляді наукових та науково-прикладних результатів, об'єктів права інтелектуальної власності, ноу-хау [1]. Комп'ютерні програми як складові сучасних технологій мають бути в повному обсязі відображені в

бухгалтерському обліку установи, підприємства.

Метою статті є дослідження бухгалтерського обліку комп'ютерних програм в бюджетних установах.

Питання організації та ведення бухгалтерського обліку об'єктів права інтелектуальної власності досліджували Астахова В.П., Балакірева Н.М., Моссаковський В.Б., що свідчить про вагомі наукові та практичні результати в дослідженні облікового забезпечення об'єктів права інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу дослідження

Відповідно до Статті І Закону України «Про авторське право і суміжні права» комп'ютерні програми є набором інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером і досягнення певної мети або результату. Це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах [2] і є об'єктом авторського права (Стаття 433 Цивільного кодексу України) [3]. Тому операції з придбання, використання, створення комп'ютерних програм у бухгалтерському обліку слід розглядати як об'єкти права інтелектуальної власності в бюджетних установах, підприємствах для обліку нематеріальних активів. Нематеріальний актив - немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований. (Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 "Нематеріальні активи" п. 4) [4]. Нематеріальні активи для взяття на облік мають бути

закінченими і засвідченими відповідними охоронними документами (патенти або свідоцтва) у порядку, який встановлений чинним законодавством України.

Бухгалтерський облік програмного забезпечення має особливості. Деякі нематеріальні активи можуть міститися в (або на) фізичній субстанції – компакт-диск (у випадку комп'ютерного програмного забезпечення), юридична документація (у випадку ліцензії чи патенту) або плівка. Залежно від стандарту розглядається актив, що об'єднує нематеріальні і матеріальні елементи (тобто, згідно з МСБО 16 «Основні засоби» чи як нематеріальний актив згідно з П(с)БО 8 «Нематеріальні активи»)[5]. Суб'єкт господарювання застосовує судження, щоби оцінити, який елемент є суттєвішим. Наприклад, комп'ютерне програмне забезпечення для верстата, який управляється комп'ютером і не може функціонувати без конкретного програмного забезпечення, є невід'ємною частиною пов'язаного з ним апаратного забезпечення, тому його розглядають як основний засіб. Так само оцінюють операційну систему комп'ютера. Якщо програмне забезпечення не є невід'ємною частиною пов'язаного з ним апаратного забезпечення, то його розглядають як нематеріальний актив [4]. Тобто, необхідно чітко визначити які саме права передаються установі:

- авторське право на комп'ютерну програму. У такому випадку право власності може належати розробнику програми або особі, що отримала права повністю або частково на підставі авторського договору;

- право власності на матеріальний об'єкт, диск чи інший носій інформації, на якому записана програма.

Відображення інформації про комп'ютерні програми як об'єкти інтелектуальної власності в бухгалтерському обліку бюджетної установи, підприємства здійснюється згідно з Планом рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ та Порядку застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ, на субрахунку 121 «Авторські та суміжні з ними права» [6].

Придбані нематеріальні активи, право власності на які передано бюджетній установі, підприємству зараховуються на баланс установи за первісною вартістю (за фактичними витратами на їх придбання та виготовлення). Зміна первісної вартості нематеріальних активів допускається у випадках переоцінки та модернізації відповідних об'єктів.

Відповідно до П(с)БО 8 «Нематеріальні активи» придбані комп'ютерні програми на умовах користування, без передачі права на розпорядження і володіння ними, не враховуються у складі нематеріальних активів, а витрати, пов'язані з їх придбанням або створенням визнаються витратами того звітного періоду, протягом якого вони були здійснені без визнання таких витрат у майбутньому нематеріальним активом.

Програмне забезпечення, придбане на умовах користування без передачі прав на володіння або розпорядження користувачеві, у складі нематеріальних активів не враховується, тому доцільно вести його управлінський облік. Підтвердженням наявності програмного забезпечення, придбаного на умовах користування, можуть бути

описи, реєстри тощо, оформлені згідно з вимогами наказу керівника установи. В Україні практично відсутній як самостійний вид управлінський облік. Управлінський облік ґрунтується на принципах бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Управлінський облік - це сукупність методів та процедур, які забезпечують підготовку і надання інформації для планування, контролю і прийняття рішень на різних рівнях управління підприємством, установою, організацією, організований внутрішній облік, який ведеться для задоволення потреб у інформації керівництва всього підприємства та його структурних підрозділів. Якщо фінансовий облік регулюється міжнародними і національними стандартами та нормативними актами, то головним критерієм організації управлінського обліку є корисність одержуваної інформації для оцінки, контролю і прийняття управлінських рішень [9].

Нематеріальні активи вважаються створеними власними силами у таких випадках:

- виключні права на результати інтелектуальної діяльності одержані у порядку виконання службових обов'язків працівників або за конкретним завданням працедавця. Причому, ці об'єкти належать працедавцю, якщо інше не передбачене трудовим договором;

- виключні права на результати інтелектуальної діяльності одержані автором на підставі угоди із замовником, який не є працедавцем. У цьому випадку виключні права належать установі-замовнику (у даному випадку мається на увазі, що автор не є працівником установи-замовника);

- патент або свідоцтво на об'єкт інтелектуальної власності (наприклад,

свідоцтво на товарний знак) видане на ім'я установи.

Якщо виготовлена науково-технічна продукція відповідає критеріям нематеріального активу, то вона оприбутковується на відповідних субрахунках з обліку, а якщо ні – то витрати на її виготовлення списуються на фактичні видатки бюджетної установи.

Нематеріальний актив можна ідентифікувати, виділити чи відокремити від інших активів і провести його інвентаризацію. Одиницею обліку нематеріальних активів є інвентарний об'єкт. Основною ознакою, за якою один інвентарний об'єкт ідентифікується від другого, є виконання ним самостійної функції. Інвентаризація необхідна для перевірки достовірності бухгалтерського обліку та звітності установи. Інвентаризацію проводять згідно Інструкції з інвентаризації матеріальних цінностей, розрахунків та інших статей балансу бюджетних установ [7].

При інвентаризації програмного забезпечення, крім загальних норм проведення інвентаризації, необхідно перевірити наявність документів, що описують сам об'єкт і стали підставою для його оприбуткування. Для відображення результатів інвентаризації нематеріальних активів (у тому числі об'єктів права інтелектуальної власності) застосовується Інвентаризаційний опис нематеріальних активів (додаток 3 до Інструкції). Інвентаризаційний опис нематеріальних активів складається на кожний окремий об'єкт нематеріальних активів чи групу однотипних за призначенням та умовами використання об'єктів нематеріальних активів, окремо по кожній особі, відповідальній за використання об'єкта

чи групи об'єктів нематеріальних активів. В інвентаризаційний опис комісія вносить дані про назву із зазначенням документації на придбання (ліцензійний договір, авторський договір, патент), характеристику, призначення, дату введення в господарський обіг, строк корисного використання, кількість і вартість програмного забезпечення.

При виявленні програмного забезпечення, яке не взято на облік і якого в облікових документах відсутні або вказані неправдиві дані, інвентаризаційна комісія повинна включити до інвентаризаційного опису відсутню або виправлену інформацію. Оцінка нематеріальних активів, що не відображені в бухгалтерському обліку установи, проводиться відповідно до дійсної відновлювальної вартості і оформлюється актами. При цьому відносно нестач і надлишків інвентаризаційна комісія повинна вимагати від осіб, відповідальних за використання та зберігання нематеріальних активів, письмові пояснення.

У разі виявлення розбіжностей між даними бухгалтерського обліку і даними інвентаризаційних описів складається Порівняльна відомість результатів інвентаризації нематеріальних активів (додаток 4 до Інструкції). Сума виявлених надлишків включається в Довідку про надходження у натуральній формі, яка повинна бути подана до органів Держказначейства не пізніше останнього робочого дня.

Для нарахування амортизації нематеріальних активів підприємство може застосовувати строки їх корисного використання, встановлені в статті 145 Податкового кодексу України. Відповідно до цієї Статті комп'ютерні програми належать до групи 5 - авторське

право та суміжні з ним права (право на літературні, художні, музичні твори, комп'ютерні програми, програми для електронно-обчислювальних машин, компіляції даних (бази даних), фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення тощо) крім тих, витрати на придбання яких визнаються роялті із строком дії права користування встановленим відповідно до правостановлюючого документу, але не менш як 2 роки. Нарухування амортизації здійснюється протягом строку корисного використання (експлуатації) об'єкта.[8]

Ліквідаційна вартість об'єкта нематеріальних активів прирівнюється до нуля, окрім випадків існування безвідмовного зобов'язання іншої особи відносно придбання цього об'єкта наприкінці терміну його корисного використання або якщо ліквідаційна вартість може бути визначена на підставі інформації існуючого активного ринку та очікується, що такий ринок існуватиме наприкінці терміну корисного використання цього об'єкта.

Нематеріальний актив списується з балансу в разі його вибуття внаслідок безоплатної передачі або неможливості одержання установою надалі економічних вигод від його використання.

Фінансовий результат від вибуття об'єктів нематеріальних активів визначається як різниця між доходом від вибуття (за вирахуванням непрямих податків і витрат, пов'язаних з вибуттям) та їх залишковою вартістю.

Висновки

Отже, бухгалтерський облік комп'ютерних програм ведеться в розрізі об'єктів права інтелектуальної

власності. Організація ефективної діяльності будь-якого підприємства залежить від якості управління, яка багато в чому залежить від своєчасного одержання керівником достовірної інформації про стан об'єкта управління. Надання такої інформації є одним з

основних завдань бухгалтерського обліку. Важливо дотримуватись нормативно-правової бази, що, в свою чергу, надає змогу уникати помилок та максимально правильно відображати операції в бухгалтерському обліку.

Література

1. Закон України Про державне регулювання у сфері трансферу технологій від 14.09.2006 № 143 - V [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/143-16>.
2. Закон України Про авторське право і суміжні права від 23.12.1993 № 3792 - XII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 - IV [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page8>.
4. Наказ від 18.10.1999 № 242 Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 "Нематеріальні активи" [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/>.
5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16). Основні засоби IASB; Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_014.
6. Наказ № 611 від 26.06.2013 Про затвердження деяких нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку бюджетних установ [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1214-13>, <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1214-13/page2>.
7. Про затвердження Інструкції з інвентаризації матеріальних цінностей, розрахунків та інших статей балансу [...] Державне казначейство, Мінфін України; Наказ, Інструкція від 30.10.1998 № 90 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0728-98>, <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0728-98/page2>.
8. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page16>.
9. Атамас П.Й. А 92 Управлінський облік: 2-ге вид. Навчальний посібник — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 440 с. ISBN 978-966-364-769-2.
10. Екологічне управління: Підручник / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін. — К.: Либідь, 2004. — 432 с.

УДК 504:620.9:656:002

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД СТВОРЕННЯ ЦЕНТРІВ ТРАНСФЕРУ ЕКОЛОГІЧНИХ, ЕНЕРГО- ТА РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Дятчик Д.І.

Національний транспортний університет,
вул. Суворова 1, 01010, м. Київ, Україна.
danildyatchik@gmail.com

Проаналізовано досвід створення та функціонування центрів трансферу екологічних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій на базі університетів США з метою прийняття позитивного досвіду щодо впровадження технологій в Україні. *Ключові слова:* центр трансферу екологічних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, трансфер технологій, інновації, комерціалізація, результат науково – технічної діяльності.

Международный опыт создания центров трансфера экологических, энерго- и ресурсосберегающих технологи. Дятчик Д.И. Проанализован опыт создания и функционирования центров трансфера экологических, энерго- и ресурсосберегающих технологий на базе университетов США с целью принятия положительного опыта внедрения технологий в Украине. *Ключевые слова:* центр трансфера экологических, энерго- и ресурсосберегающих технологий, трансфер технологий, инновации, коммерциализация, результат научно - технической деятельности.

International experience of establishing technology transfer centers of environmental, energy and resource saving technologies. Diatchyk D. With the aim of adopting in Ukraine of the positive experience of technology transfer the experience of establishing and functioning the technology transfer centers of environmental, energy and resource saving technologies on the bases of US universities is analyzed in this article. *Key words:* technology transfer centers of environmental, energy and resource saving technologies, technology transfer, innovation, commercialization, research & development results.

Забезпечення економічного відновлення є основним завданням, поставленим на державному рівні [1]. Сьогодення вимагає кардинальної реструктуризації економіки в напрямі інноваційної моделі розвитку. Це неможливо без поглиблення інноваційних процесів у всіх сферах розвитку країни – екологічний, енерго- та ресурсозберігаючий напрямки. Економічна, політична та екологічна безпека будь-якої країни залежить від рівня конкурентоспроможності її

економіки на світовому ринку. Більшість підприємств практично вичерпали резерви для нарощування випуску продукції. Ці підприємства використовують застарілі технології, які не відповідають сучасним нормам екологічної безпеки. Одночасно досвід провідних підприємств різних галузей економіки засвідчує, що забезпечення приросту обсягів виробництва залежить від вчасного перепрофілювання на випуск принципово нових видів продукції. Сьогодні не треба проводи-